

Nr 299**av herr Wennerfors och fru Mogård
om tillsättningen av högre tjänster inom statsförvaltningen.**

De statliga verken har i princip en likartad praxis när det gäller tillsättande av avdelningschefs- och byråchefstjänster, dvs. befattningar närmast under verksledningen (generaldirektör och/eller överdirektör).

När en tjänst av detta slag blir ledig på grund av att den tidigare innehavaren exempelvis pensionerats eller avlidit, anmäler verkschefen förhållandet till departementet. Detta sker i regel genom en "öppen" skrivelse, där i princip endast konstateras att tjänsten i fråga på grund av en viss orsak är vakant fr. o. m. en viss tidpunkt. Till skillnad från vad som gäller för de flesta andra tjänster i statsförvaltningen utannonseras emellertid inte avdelnings- och byråchefstjänster som lediga. Informationen om att en tjänst av detta slag är ledig når endast en synnerligen liten grupp av intressenter. Den reella nomineringen av efterträdare företas av verkschefen personligen med eller utan råd av hans närmaste medarbetare och andra i hans omgivning eller efter kontakt med departementet. Ingen offentlig prövning mellan olika sökande äger rum. När verkschefen gjort sitt val eller anmodats göra ett visst val – detta förekommer även – skriver han ett s. k. handbrev till vederbörande statsråd. Detta handbrev har icke alltid samma formulering. Det är i regel en anmälan när den reella överenskommelsen redan träffats under hand per telefon med departementet. Handbrevet kan exempelvis ha följande lydelse:

"Till statsrådet och chefen för X-departementet.

Ärade Broder!

Med anledning av den på grund av byråchef X fränfalle lediga befattningen som byråchef på Y-enheten vid mitt verk får jag anhålla att Du hos Kungl. Maj:t måtte utverka att Z förordnas på befattningen."

Detta handbrev anses inte vara offentlig handling. Brevet är visserligen inte hemligt i sekretesslagens mening men släpps inte ut och diarieförs i många fall inte, trots att det otvivelaktigt gäller ett tjänsteärende. Sådana skall ju annars utan dröjsmål diarieföras. Olika motiveringar till att så ej sker har anförts. En är att det finns ett underhandsmeddelande från statsrådsberedningen att diarieföring ej skall ske. En annan är uppfattningen att handbrev inte behöver diarieföras. En tredje är att om man inte får sända dessa förslag som konfidentiella underhandsskrivelser så ringer man in uppgiften. Man bortser i det sistnämnda fallet från att även telefonkorrespondens av betydelse för handläggningen av ett ärende skall antecknas.

Genom den under de senaste decennierna kraftiga ökningen av antalet tjänster av här aktuellt slag blir det sålunda allt vanligare att kvalificerade tjänster tillsätts utan gängse ansökningsförfarande. En konsekvens av detta förfaringssätt är att i de flesta fall den krets som i realiteten kommer i fråga begränsas till befattningshavare vid det egna verket, det "egna" departementet samt ett fåtal personer från organisationer e. d. som har ofta förekommande kontakter med verket, departementet eller departementschefen. De flesta tjänsterna är emellertid av det slaget att man otvivelaktigt skulle få ett meritmässigt bredare underlag när det gäller urvalet än vad som nu är fallet. Det nuvarande förfarandet kan icke vara i enlighet med de krav som medborgarna i allmänhet och eventuella sökande i synnerhet har rätt att ställa på en statsförvaltning.

En annan konsekvens är att verkscheferna själva eller departementschefen kan vilja – och ofta synes vilja – styra urvalet på ett sådant sätt att andra intressen än de traditionella när det gäller tillsättandet av tjänster kan komma till uttryck. Detta medför i sin tur risk för att nyckelpersonerna i statsförvaltningen blir lyhörda för departementets synpunkter, för verkschefens åsikter etc. Det kan medföra att de som eftersträvar att få sådana befattningar inte vill riskera att hamna i dålig dager, exempelvis genom ett självständigt uppträdande.

Reglerna för tillsättning av ett relativt stort antal högre tjänster i statsförvaltningen skiljer sig sålunda från reglerna för tjänstetillsättning i allmänhet. Med hänsyn till dels att det rör sig om ett långt större antal tjänster än tidigare och att statsnyttans krav på frihet i personalpolitiskt hänseende ej längre torde kunna åberopas med samma tyngd som förr, dels att i varje fall byråchefstjänsterna numera – efter tillskapandet av avdelningschefstjänster – får anses ha lägre dignitet än tidigare, förefaller det närmast betänkligt att fortsätta med anmälningsförfarandet beträffande dessa tjänster. Det torde även kunna ifrågasättas om icke avfattningen av 2 kap. 1 § regeringsformen, som trädde i kraft den 1 januari 1975, nämligen att varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad bl. a. "rätt till information: rätt att inhämta och mottaga uppgifter och upplysningar", lägger hinder i vägen för tjänstetillsättningar genom ett så formlöst system som det s. k. anmälningsförfarandet utgör.

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen anholder om ändrade direktiv, så att även byråchefs- och avdelningschefstjänster tillsätts enligt samma förfarande som övriga tjänster i statsförvaltningen.

Stockholm den 16 januari 1975

ALF WENNERFORS (m)

BRITT MOGÅRD (m)